

trionfalisme een wrange bijmaak, niet helemaal onterecht: waar het medium in volle beweging wordt gepresenteerd, ontbreekt Oostenrijk veelal onder de genodigden. In de hele na-oorlogse ontwikkeling heeft de eens zo expansieve theaterstad nauwelijks iets wezenlijks kunnen bijdragen. Karakteristiek is bijvoorbeeld het feit dat Oostenrijkse toneelschrijvers als Handke, Bernhard en Jandl niet via Wenen, maar langs Duitsland om een plaats hebben veroverd op de Europese theater-scène. Zo kan Bernhard zijn "Theatermacher" laten zeggen:

"Österreich / Austria / l'Autriche / Es kommt mir vor / als gastierten wir / in einer Senkgrube / in der Eiterbeule Europas".

Als je dan een tijdlang in Wenen verblijft en tracht het omvangrijke theaterleven in de greep te krijgen, blijkt dat de realiteit zich naar geen van beide vooroordelen wil schikken. Wat vaststaat, is dat, als er zoiets bestaat als een echte "theaterstad", Wenen zeker op die titel aanspraak kan maken. Met zijn bijna 80 ensembles, ongeveer 16.000 theaterplaatsen en een subsidiebedrag dat in de miljarden loopt, behoort de stad kwantitatief gezien zeker tot de Europese top. De interesse voor het theatergebeuren is groot; in kranten, op televisie, op de radio. Zelfs de boulevardpers is er als de kippen bij om een straffe uitspraak van Peymann te blokletteren of de 80ste verjaardag van Paula Wessely te coveren. Daarbij voelen vele Weners zich geroepen een woordje mee te spreken in de constante theaterpalaver. Wie op de tram of op straat de oortjes spits, kan geregeld flarden van theatergesprekken opvangen. Het Oostenrijkse theatertijdschrift *Die Bühne* dient elke maand een resem lezersbrieven af te drukken.

Dat bij dit alles vooral de grote ensembles in het licht van de schijnwerpers treden, is een opvallende trek van het Weense theater. De talloze zgn. "Freie Gruppen" zijn de concurrentie van de grote instituten geenszins gewassen en moeten zich noodgedwongen met een plaatsje in de schaduw tevreden stellen. Een avant-garde-beweging met voldoende slagkracht en integriteit om over een langere periode de aandacht op zich te trekken, is niet in zicht. Precies die leemte is het die het Weense theater velen als "verstard" doet voorkomen: aan de ene kant een sterk uitgebouwd net van traditionele repertoiretheaters die nauwelijks geestdrift kunnen opwekken, aan de andere kant een rijk geschaakte, maar vleugellamme alternatieve scène.

Inhalen

En toch, het ziet ernaar uit dat er beweging komt in dit landschap. Waarschijnlijk is er geen andere stad waar het voorbije jaar zoveel ingrijpende veranderingen hebben plaatsgevonden als in Wenen: Claus Peymann en zijn team werden naar het Burgtheater gehaald, Helmut Drese en Claudio Abbado namen de Staatsoper over en George Tabori kreeg vrije hand als nieuwe intendant van het Schauspielhaus. Het Theater an der Wien, het Raimundtheater en Ronacher werden gefusioneerd tot het Wiener Theaterverbund o.l.v. Peter Weck en vanaf dit seizoen wordt Eberhard Waechter directeur van de Volksoper en Otto Schenk van het Theater in der Josefstadt. Ook voor het Volkstheater ten slotte staat een directiewissel op touw.

Opvallend bij deze grootscheepse aflossing van de wacht is dat ze vooral op initiatief of op zijn minst met steun van de overheid tot stand is gekomen. De redenen daarvoor zijn niet zo ver te zoeken. In eerste instantie gaat het eigenlijk om een budgettaire operatie. Nieuwe bezems vegen schoon en haast zonder uitzondering hebben de nieuwbakken directeurs naast hun contract een taai besparings- en rationalisatie-opdracht op zak. Dat het de overheid ernst is met haar voornemens, mag blijken uit het feit dat het Jura-Soyfer Theater, dat nog maar onlangs gepromoveerd was van "Kleinbühne" naar beter gesubsidieerde "Mittelbühne", bij nieuwe financiële problemen zonder pardon werd gedropt. Geen extra shilling uit de subsidiepot, geen Jura Soyfer-Theater meer.

Het besparings-scenario is genoegzaam bekend: de subsidiekraan wordt bevroren, men denkt aan be-

lastingvoordelen voor cultuursponsors en plots ook wordt het mogelijk om jarenlange tradities en mistoestanden aan te pakken. Deze "ondernemingslust uit noodzaak" leidde bij enkele van de nieuwe benoemingen tot een geprofileerde keuze, die blijk geeft van een zoeken naar nieuwe artistieke impulsen. Reeds enige jaren immers is vanuit verschillende hoeken te horen dat het Weense theater dringend aan vernieuwing toe is. Tegen de conservatieve "behoeders van de traditie" in, hebben zich nu blijkbaar diegenen doorgezet die er luidop van dromen om van Wenen opnieuw een leidende theaterstad te maken. Of de genomen maatregelen meer betekenen dan een oppervlakkige face-lift blijft echter af te wachten.

Met Peymann, Drese en Tabori heeft men zich theatermensen binnengehaald met grote ervaring en internationale reputatie. Kwaliteit heb je er wel voor en het valt te verwachten dat ze in de komende jaren een hoogstaand oeuvre zullen opbouwen, maar even waarschijnlijk is het ook dat Wenen daarmee nog geen actief theatercentrum wordt. Het gaat hier immers in de eerste plaats om een inhaalmanoeuvre tegenover wat bij grote broer Duitsland intussen al lang tot "geinstitutionaliseerde avant-garde" is geworden. Vooraleer dat echt kan verzilverd worden als waardevolle voedingsbodem voor het inheemse theater, zal er waarschijnlijk nog heel wat water door de Donau vloeien.

Burgtheater

In Peymanns Burgtheater stelde zich het voorbije seizoen deze pro-

*Metamorphosen
des Ovid –
Burgtheater –
Foto Matthias Horn*